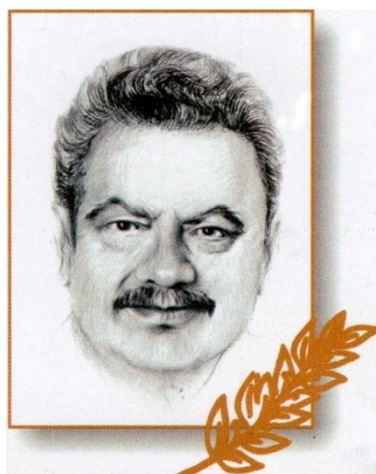

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Філологічний факультет
Кафедра української мови імені професора К. Ф. Шульжука

ЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Збірник наукових праць

Випуск 13

Рівне – 2023

УДК: 81. Л 59
ББК: 81.2 Укр.

Затверджено до друку вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 10 від 28 вересня 2023 року)

Рецензенти:

Лесюк М. П., доктор філологічних наук, завідувач кафедри слов'янських мов Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Ніколасенко Л. І., кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу слов'янських мов Інституту мовознавства імені О. О. Потебні;

Деменчук О. В., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри романо-германської філології Рівненського державного гуманітарного університету.

Редакційна колегія:

Адах Н. А., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ (*заст. гол. ред.*);

Архангельська А. М., докт. філол. н., професор кафедри славістики (секція україністики) Університету ім. Ф. Палацького в Оломоуці (Чеська Республіка);

Вокальчук Г. М., докт. філол. н., професор кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Вокальчук Є. Л., канд. пед. н., доцент, завідувач навчально-методичного кабінету Рівненського економіко-технологічного коледжу НУВГП;

Волос Н. П., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ (*гол. ред.*);

Гаврилюк Н. В., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ (*заст. гол. ред.*);

Кірілкова Н. В., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Кузьмич О. О., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Максимчук В. В., канд. філол. н., доцент, завідувач кафедри української мови і літератури НУ «Острозька академія»;

Медведь В.В., здобувач ступеня в/о PhD кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Мороз Л. В., канд. філол. н., професор, завідувач кафедри іноземних мов РДГУ;

Ніколайчук Г. І., канд. пед. н., професор, декан філологічного факультету РДГУ;

Ричагівська Ю. Є., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ (*заст. гол. ред.*);

Совтис Н. М., докт. філол. н., професор, завідувач кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ;

Шкарбан Т. М., канд. філол. н., доцент кафедри української мови імені проф. К. Ф. Шульжука РДГУ.

Л 59 **Лінгвістичні студії молодих дослідників**: Збірник наукових праць. Рівне : РДГУ. Вип. 13. 2023. 226 с.

До збірника увійшли статті студентів і магістрантів, аспірантів, кандидатів і докторів філологічних наук. У працях розглянуто актуальні питання граматики сучасної української мови, лексикології, неології, лінгводидактики.

Для викладачів, аспірантів, студентів-філологів, учнів шкіл.

Відповідальна за випуск – канд. філол. наук, доцент Н. П. Волос.

Видання здійснено в межах наукового проєкту кафедри української мови імені професора К. Ф. Шульжука Рівненського державного гуманітарного університету «Лінгвістичні студії молодих дослідників».

Колеснікова Юлія

(Науковий керівник – Войталюк С. В., старший викладач кафедри слов'янської філології гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету)

**МОВНА ОСВІТА І КУЛЬТУРА МОВИ
ЯК СКЛАДОВІ КУЛЬТУРНОЇ ДЕОКУПАЦІЇ ДОНБАСУ
В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**

Стаття висвітлює особливості культурної деокупації Донбасу в контексті мовної освіти та культури мови. У статті розглядаються потенційні проблеми інтеграції мешканців окупованих територій після їх звільнення. Також пропонуються певні шляхи вирішення цих проблем. Однак наголошується, що головними дійовими особами в цьому інтеграційному процесі є освітяни, а відтак – саме на освітянську спільноту покладаються надії на ефективне подолання мовних викривлень, адже збереження чистоти, унікальності та автентичності мови є запорукою існування нації.

Ключові слова: окуповані території, деокупація, мовна освіта, культура мови, інтеграція, деформація, історичний процес.

The article tells about the peculiarities of the cultural deoccupation of Donbas in the context of language education and language culture. The article considers the potential problems of integration of residents of the occupied territories after their liberation. Certain ways of solving these problems are also proposed. However, it is emphasized that the main actors in this integration process are educators, and therefore it is the educational community that hopes for the effective overcoming of language distortions are placed, because the preservation of the purity, uniqueness and authenticity of the language is the key to the existence of the nation.

Key words: occupied territories, de-occupation, language education, language culture, integration, deformation, historical process.

Мовна освіта і культура мови завжди були актуальними питаннями мовознавчого розрізу української лінгводидактики. Треба зазначити, що поняття «культура мови» вживається у двох значеннях: як наука і як рівень сформованості літературної мови. Як мовознавча наука, культура мови формує критерії усвідомленого ставлення до мови, закріплює механізми нормування і кодифікації (введення у словники і в активну мовну практику), і робить це на основі даних всіх розділів мовознавства, зокрема, лексики, фонетики, граматики, стилістики тощо.

Культура мови – явище інтегроване, не відокремлене від об'єктивної дійсності, а відтак – перебуває у тісному зв'язку з іншими галузями знань: літературознавством (значення мовних засобів у формуванні індивідуального стилю); педагогікою (мовне виховання); риторикою (оволодіння технікою публічного виступу); психологією (психологічні особливості мовця); логікою (логічність мовлення); соціолінгвістикою (вплив на мовну поведінку соціальних чинників) тощо [8, с. 16–18]. Такий тісний інтегрований взаємозв'язок робить явище культури мови однією з передумов соціалізації особистості. Особливо важливого значення це набуває в умовах сучасного інформаційного суспільства, в якому все більше зростають вимоги до якості освіти загалом і філологічної зокрема. У зв'язку з цим сучасна освітянська спільнота потребує вчителів-філологів, які здатні продуктивно працювати в умовах збільшення обсягів різнопланової та багатожанрової інформації, є носіями кращих зразків українського мовлення, дбають про формування належного рівня культури мовлення юних громадян України [3, с. 11–12].

Однак не слід забувати, що мовна освіта і культура мови, поряд з їх перспективною спрямованістю (виробляти механізми нормування і кодифікації для нинішнього та подальшого їх використання), є історично

обумовленими категоріями, а відтак – є носіями відбитків тих змін, що відбулися в процесі конкретного історичного розвитку певної території або географічної спільноти. У зв'язку з цим історичний розвиток українських земель став тим чинником, який зумовив більшість мовних та мовленнєвих норм – як кодифікованих, так і тих, що тільки формуються. Історія українського народу – це історія незламної нації, яка попри всі перешкоди і навмисні утиски зберегла свою національну ідентичність, автентичні традиції, прагнення та здатність до відновлення і удосконалення. В історії України ці позитивні процеси систематично переривалися агресивною зовнішньою політикою країн (або народів)-сусідів, які зазіхали на наші землі, прагнули їх колонізувати і впроваджували в активну політичну практику принципи окупації [5, с. 4]. Це стосується і нинішньої ситуації, пов'язаної з початком повномасштабної війни Росії проти України, розв'язаної у лютому 2022 року. Історія свідчить, що окупаційні періоди згубно впливають на мовний склад української мови, здійснюючи невідворотні трансформації на лексичному, фонетичному та граматичному рівнях (згадаймо вимушене «збагачення» української мови словами з лексики Золотої Орди, з часів мадяризації Закарпаття періоду інкорпорації українських земель Пізнього Середньовіччя, в татарську епоху, мовні зміни періоду імперського «довгого» ХІХ ст. з його онімечуванням і русифікацією, радянської епохи тощо). У зв'язку з цим варто вже зараз порушувати питання про культурну деокупацію територій України. Особливо актуально це питання звучить щодо територій Донбасу, окупація яких була здійснена 8 років тому, задовго до початку активних бойових дій на всій території нашої країни. Варто уявити собі тих учасників освітнього процесу (педагоги, учні, батьки), що весь цей час перебувають під окупацією: за 8 років вони представляють собою не тільки ментально деформовану спільноту, відірвану від власного національного коріння і політично та соціально не інтегрованих до нового географічного ареалу. Мешканці цих територій в силу своєї різновікової приналежності стали представниками

викривленої мовної групи, яка, з одного боку, стовідсотково не втратила мовних традицій українства, а з іншого боку – увібрала мовленнєву специфіку мови країни-агресора.

Після здобуття Україною перемоги та звільнення раніше окупованих територій Донбасу постануть нагальні питання, з-поміж яких варто звернути увагу на наступні:

- 1) мовна інтеграція цієї деформованої спільноти у культурницький простір незалежної України. Варто уявити собі ситуацію, коли ментально деструктуровані мешканці звільнених територій міграційними хвилями розселяться різними регіонами України, несучи при цьому своє викривлене світобачення, зокрема мовне, а відтак – деформуючи мовний простір країни, який в ході історичного розвитку і без того систематично зазнавав хибних впливів і деформацій;
- 2) патріотично активні кола української громадськості, військові, які боронять нашу землю ціною неймовірних зусиль і відтак чекатимуть після перемоги на абсолютну перевагу української мови в суспільстві, стикнуться з мігрантами з деокупованих територій, схильними в силу звички та переконань до вживання російської мови або з їх невдалими спробами нашвидкуруч пристосувати свій мовленнєвий апарат до української вимови, можуть з точки зору моралі відреагувати на це правильно і справедливо, а з точки зору правопорядку та законності – руйнівним чином;
- 3) молодь шкільного віку, вихована роками на догматах країни-агресора, може потенційно понести ці викривлені постулати в маси, зацікавлюючи психологічно нестійких підлітків ідеями агресії та реваншизму, презентуючи їх відповідними мовними засобами.

Однак в умовах чинної демократії, дієвості загальнолюдських цінностей буде абсолютно неправильним територіально відокремити мешканців раніше окупованих територій з метою запобігти їх потенційному впливу на нове

оточення, адже будь-яка сегрегація є порушенням прав людини, норм законодавства і традицій моралі.

Варто зазначити, що шляхи ймовірного вирішення цієї ситуації слід шукати вже зараз, слід вже сьогодні виробляти стратегії майбутньої соціалізації мешканців тих регіонів, а також будувати новий тип взаємовідносин з ними в усіх дотичних галузях – у галузі права і закону, моралі і духовності, мови і культури. Особливо це стосується мовної освіти та культури мови, оскільки через мовну приналежність відбувається соціалізація особистості, збереження національної автентичності та державницька дотичність народу до політично затвердженого географічного ареалу.

Ймовірні шляхи вирішення культурницької деокупації Донбасу в галузі мовної освіти та культури мови силами освітянської спільноти варто спрямувати в наступні сторони:

- 1) створення багатовекторного контенту з мовної освіти і культурологічної обізнаності, пристосованого до потреб деокупованої спільноти, здатного ефективно вирішити накопичені проблеми;
- 2) формування мобільних груп (або бригад) із впровадження створеного контенту в умовах навчання і виховання мешканців звільнених територій;
- 3) створення моніторингових груп, які будуть досліджувати ефективність впровадження мовно-культурологічного контенту та скеровувати подальшу діяльність згідно з отриманими даними.

Але важливою при цьому є злагоджена робота та спільна зацікавленість у належному результаті всіх, хто не тільки буде дотичним до такої спеціалізованої діяльності, але і всього українського громадянського суспільства, яке нині прагне до перемоги та розуміє згубні наслідки зовнішньої агресії XXI століття. І відкривати цей шлях подолання наслідків війни судилося освітянам – як тим, хто здатен лікувати заблукалі душі, виправляти скривджену мораль та виховувати в подальшому свідоме покоління справжніх громадян своєї держави. Тільки тоді все дійсно буде Україна!

Література

1. Ажнюк Б. М. Етнозахисна функція мови як наукова проблема (від Потебні до сучасності). О. О. Потебня й актуальні питання мови і культури. 2004. С. 50–57.
2. Алексєєва-Вовк М. І. Мовленнєва культура вчителя в контексті його педагогічної майстерності. *Наукові записки кафедри педагогіки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна* : [зб. наук. праць]. Х. : Основа, 2002. Вип. 8. С. 3–9.
3. Возняк Л. С. Психологічні особливості професійної підготовки майбутніх спеціалістів до управлінської діяльності : автореферат дис. ... канд. психол. наук. К., 2000. 19 с.
4. Захарчук-Дуке О. О. Проблема культури мовлення у науковому полі сучасної лінгводидактики. *Українська мова і література в школах України*: щомісячний науково-методичний та літературно-мистецький журнал. №2 (131) лютий 2014. С. 19 – 25.
5. Лазаренко Л. О. Досвід мовних політик світу й українська перспектива (інформаційно-аналітичний огляд). *Українська мова*. 2003. № 4. С. 3–22.
6. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради : навч. посібник. Київ : Либідь, 1999. 240 с.
7. Ставицька Л. О. Арго, жаргон, сленг : Соціальна диференціація української мови. Київ : Критика, 2005. – 464 с.
8. Українська мова за професійним спрямуванням (для студентів технічних спеціальностей) : навч. посібн. для студ. тех. спец. / Л. Ш. Динікова. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 137 с.
9. Фаріон І. Мовна норма: знищення, пошук, віднова. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2009. 328 с.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

ДИНАМІКА ГРАМАТИЧНОГО ЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ ТА
ІНШИХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ

- Волос Наталія, Воробієвська Яна. ОСОБЛИВОСТІ СИНТАКСИЧНО-СТИЛІСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МОВИ ТВОРІВ ІРЕНИ КАРПИ..... 4
- Гуменюк Яніна. ЗВЕРТАННЯ У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ПАВЛА ГІРНИКА.....13
- Дубенчук Аліна, Мельник Наталія. СКЛАДНОПІРЯДНЕ РЕЧЕННЯ В МОВОСТИЛІ ЮРІЯ ВИННИЧУКА: СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА.....21
- Саджайя Діана. ПОВТОР ЯК СИНТАКСИЧНО-СТИЛІСТИЧНА ДОМІНАНТА В ПОЕЗІЇ ВАСИЛЯ СТУСА.....27
- Шкарбан Тамара, Сачковська Юлія. СИНТАКСИЧНІ ПАРАМЕТРИ ПРОЗИ ДАРИ КОРНІЙ.....34

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИЧНА СИСТЕМА МОВИ В ЇЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКАХ ТА ІНДИВІДУАЛЬНИХ
ВИЯВАХ

- Бортнік Віра. ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ НАЗВ ОСІБ ЧОЛОВІЧОЇ І ЖІНОЧОЇ СТАТІ В МОВІ СУЧАСНИХ МЕДІА.....44
- Веремчук Ольга. ОСОБЛИВОСТІ СТИЛІСТИЧНОЇ ТРАНСПОЗИЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ.....49
- Власюк Іванна. АНАЛІЗ ІСТОРІЇ БЛІНГВІЗМУ В УКРАЇНІ ТА ВПЛИВ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ НА ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ СИТУАЦІЇ.....56
- Володько Анастасія. МЕТАФОРА В ПІСЕННИХ ТЕКСТАХ АНДРІЯ КУЗЬМЕНКА.....64
- Дячук Вікторія, Шкарбан Тамара. ЕМОЦІЙНО ЗАБАРВЛЕНА ЛЕКСИКА ЯК ОЗНАКА ІДЮСТИЛЮ ОКСАНИ ЗАБУЖКО.....70
- Кравець Євгенія. ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АВТОРСЬКОГО СТИЛЮ М. ВІНГРАНОВСЬКОГО (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІСТЕЙ «СІРОМАНЕЦЬ», «ПЕРВІНКА», «КІНЬ НА ВЕЧІРНІЙ ЗОРІ»).....76
- Кузьмич Оксана, Муляр Тетяна. СТИЛЕТВІРНА Й ТЕКСТОТВІРНА РОЛЬ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ В РОМАНІ В. ЛИСА «СТОЛІТТЯ ЯКОВА».....83
- Лясковська Аліна. ПЕРЕКЛАДИ ТВОРІВ С. ЛЕМА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ....92

Ричагівська Юлія, Захарчук Ольга. ХУДОЖНІ ФУНКЦІЇ ДІАЛЕКТИЗМІВ У РОМАНІ ВАСИЛЯ ШКЛЯРА «ТРОЩА».....100

Совтис Наталія, Цапук Ангеліна. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ «ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ» У ХУДОЖНЬОМУ ОСМИСЛЕННІ ТЕМИ ВІЙНИ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТІ ЛІНИ КОСТЕНКО).....105

Стельмах Антоніна. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ ЯК НАУКИ.....117

Шершун Богдана. ХУДОЖНІСТЬ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ ЯК ДЖЕРЕЛО СТИЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....124

РОЗДІЛ 3

НЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИЙ І ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ВИМІРИ

Адах Наталія, Котович Мар'яна. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ ІМЕННИКІВ ПАВЛА ВОЛЬВАЧА.....139

Вокальчук Євген, Парницька Ірина, Хом'якова Марта. МАТЕРІАЛИ ДО «СЛОВНИКА УКРАЇНСЬКОГО СПРОТИВУ (НЕОЛОГІЯ ДОБИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 2014–2023 РОКІВ)».....147

Дрегель Тетяна. НЕОЛОГІЗМИ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ І КЛАСИФІКАЦІЇ.....156

Кулик Ірина. НЕОЛОГІЯ СУЧАСНИХ ПОЕТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ.....163

Лобач Валерія. НЕОЛОГІЗМИ ДОБИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 2014–2023 РОКІВ...169

Нагорна Юлія. СЛОВОТВІРНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ НОВОТВОРІВ У ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКОЇ ПОСТМОДЕРНОЇ ПРОЗИ.....179

Нивчик Зоряна. ЛЕКСИКОГРАФІЧНИЙ ОПИС НЕОЛОГІЗМІВ ДОБИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 2014–2023 РОКІВ (словникові матеріали).....186

Савицька Катерина. СЛОВОТВОРЧІСТЬ ВАЛЕНТИНИ ЛЮЛІЧ ТА НАТАЛІЇ ДЕМЕДЮК ДОБИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 2014-2023 РР. (ЛЕКСИКОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ).....204

РОЗДІЛ 4

МОВНА ОСВІТА Й КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ

Коваль Марина. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....210

Колеснікова Юлія. МОВНА ОСВІТА І КУЛЬТУРА МОВИ ЯК СКЛАДОВІ КУЛЬТУРНОЇ ДЕОКУПАЦІЇ ДОНБАСУ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ.....	215
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	221
ЗМІСТ.....	223

Наукове видання

ЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Збірник наукових праць «Лінгвістичні студії молодих дослідників»

Випуск 13

Головний редактор *Волос Н. П.*

Заступники головного редактора *Адах Н. А., Гаврилюк Н. В., Ричагівська Ю. Є.*

Відповідальна за випуск *Волос Н. П.*

У дизайні обкладинки використано портрет професора К. Ф. Шульжука (автор – О. Г. Сорока)

Лінгвістичні студії молодих дослідників: Збірник наукових праць. Рівне : РДГУ. Вип. 13. 2023. 226 с.

Linguistic Studies of Young Researchers: A Collection of Scientific Works. Rivne : RSHU. Vol. 13. 2023. p.226.

The collection includes articles of students and masters, postgraduates, candidates and doctors of philological sciences. The works dealt with topical issues of the grammar of the modern Ukrainian language, lexicology, neology, linguocultural and comparative studies.

It is intended for teachers, postgraduates, students of philology, schoolchildren.

Адреса редколегії:

кафедра української мови імені професора К. Ф. Шульжука
Рівненського державного гуманітарного університету, вул. Пластова, 31, м. Рівне, 33000.